Fúziókontroll – egyetemi jegyzet

A jegyzetről

A jegyzet egy versenyjogi előadás (fúziókontroll) gépi leiratából készült, tematikus rendbe szerkesztve.

A jogszabályhelyeket (Tpvt., 139/2004/EK rendelet) a jegyzet tájékoztató jelleggel adja meg; vizsgára és gyakorlati munkához a hatályos szöveget kell megnézni.

1. A fúziókontroll célja és logikája

A fúziókontroll előzetes (ex ante) szerkezeti ellenőrzés: az állam a tranzakció végrehajtása előtt vizsgálja meg, hogy a piac szerkezetének tartós megváltozása káros-e a versenyre. Ez különbözteti meg a kartelljogtól és az erőfölénnyel való visszaélés tilalmától, amelyek utólag, magatartást szankcionálnak.

Miért kell objektív belépési kritérium? A felvásárlás „itt és most" történik: sem a vevő, sem az eladó nem tud éveket várni egy jogerős döntésre. A feleknek ezért előre, megbízhatóan tudniuk kell, hogy a tranzakciót be kell-e jelenteni. Az állam pedig nem tud minden ügyletet megnézni, tehát válogatnia kell: a két sarki bolt egyesülése nem érdekli, egy országos áruházlánc eladása igen. A szűrő szinte minden fejlett jogrendszerben az érintett vállalkozáscsoportok előző üzleti évi nettó árbevétele.

A bejelentési kötelezettség két konjunktív eleme:

1. a tranzakció összefonódásnak minősül (3. fejezet), és
2. az érintett vállalkozások árbevétele eléri a küszöbszámokat (2. fejezet).

A jogász feladata a fúziós ügyben: felismerni, hogy összefonódási tényállás valósult meg; megállapítani, mely hatóságoknál kell bejelenteni; beszerezni az ügyféltől a piacelemzéshez szükséges adatokat; és felismerni, mikor kell közgazdászt bevonni. Az érdemi versenyhatás-elemzés jellemzően közgazdász szakértő munkája.

Miért munkaigényes terület? Egy globális tranzakciót minden olyan joghatóságban be kell jelenteni, ahol a felek elérik a küszöböt; minden hatóságnak saját űrlapja van, és országonként, érintett piaconként be kell mutatni a felek és a versenytársak helyzetét, valamint a várható hatásokat. A Bayer/Monsanto ügyletet (2018) mintegy 30 hatóság vizsgálta, és a Bizottság több mint 2000 termékpiacot értékelt (Seed World). Ehhez járulnak a társasági jogi és ágazati szabályozói (pénzügyi, gyógyszerészeti stb.) bejelentések.

Extraterritorialitás. A fúziókontrollban a joghatóságot az adott területen elért árbevétel alapozza meg, függetlenül a felek székhelyétől. A versenykorlátozó megállapodásoknál ezzel szemben a területen kifejtett hatás (illetve a megállapodás ottani végrehajtása) a kapcsoló elv.

Egy tiltás is elég. Jogilag minden hatóság csak a saját joghatóságára nézve dönt, de egy globális ügyletet a gyakorlatban egyetlen jelentős joghatóság tiltása is meghiúsít. Klasszikus példa a GE/Honeywell (2001): az Egyesült Államok engedélyezte, a Bizottság megtiltotta, az ügylet elmaradt.

2. Árbevételi küszöbszámok

A küszöbszám a tényállás mennyiségi eleme: az érintett vállalkozáscsoportok előző üzleti évi nettó árbevételét kell vizsgálni. Irányításszerzésnél az eladó oldalán csak az átkerülő vállalkozás(rész) árbevétele számít, az eladó csoportjának többi része nem.

Rendszer	Jogforrás	Fő küszöb
EU	139/2004/EK rendelet 1. cikk (2)	Világszintű együttes forgalom > 5 mrd EUR, és legalább két vállalkozás uniós forgalma egyenként > 250 M EUR; kivéve, ha mindegyik uniós forgalmának több mint kétharmadát ugyanabban a tagállamban éri el
EU (alternatív)	1. cikk (3)	Világszintű együttes > 2,5 mrd EUR; legalább három tagállamban együttes > 100 M EUR, ezekben legalább két vállalkozás egyenként > 25 M EUR; legalább két vállalkozás uniós forgalma egyenként > 100 M EUR; kétharmados kivétel itt is
Magyarország	Tpvt. 24. § (1)	Együttes magyarországi nettó árbevétel > 20 mrd Ft, és legalább két érintett vállalkozáscsoport egyenként > 1,5 mrd Ft (korábban 15 mrd, illetve 1 mrd Ft) (Adózóna)
Magyarország (küszöb alatt)	Tpvt. 24. § (4)	Együttes > 5 mrd Ft, és nem nyilvánvaló, hogy az összefonódás nem csökkenti jelentősen a versenyt: a GVH a végrehajtástól számított hat hónapon belül vizsgálatot indíthat (lásd 8. fejezet)
USA	Hart–Scott–Rodino Act (1976)	Elsősorban az ügylet értékéhez kötött, évente indexált küszöb

Hatáskörmegosztás az EU-ban („one-stop shop”). Az uniós léptékű összefonódást kizárólag a Bizottság vizsgálja, a tagállami hatóságok nem. A küszöb alatti ügyletek a nemzeti fúziókontroll alá tartoznak. Az előadás állításával szemben nem minden tagállamban van ilyen: Luxemburgnak a fellelhető források szerint továbbra sincs hatályos nemzeti fúziókontrollja, a 8296. sz. törvényjavaslat elfogadása elhúzódott (Arendt).

Gyakorlati következmény. Ha mindkét fél sok országban jelentős forgalmat ér el, a bejelentések száma megsokszorozódik; a párhuzamos eljárások ütemezése önálló projektmenedzsment-feladat.

3. Az összefonódás fogalma és formái

Összefonódás az a tranzakció, amely az irányítási viszonyok tartós megváltozásával a piac szerkezetét is megváltoztatja (139/2004/EK rendelet 3. cikk; Tpvt. 23. §). Két fogalmi eleme a tartósság és a

versenyszerkezet minőségi változása: korábban független piaci szereplők egy döntési központ alá kerülnek.

3.1. A formák

1. **Beolvadás** (A + B → A) és **összeolvadás** (A + B → C). A Ptk. szóhasználatában mindkettő az „egyesülés" egy-egy módja; az előadás két külön esetként számolja őket, a jogszabály egy pontban kezeli.
2. **Irányításszerzés** egy másik vállalkozás vagy vállalkozásrész felett: közvetlen vagy közvetett, egyedüli vagy közös.
3. **Teljes funkciójú közös vállalat** létrehozása.

3.2. Irányítás: a meghatározó befolyás lehetősége

Irányítás az, ha valaki képes meghatározó befolyást gyakorolni egy vállalkozás stratégiai üzleti döntéseire. A képesség számít, nem a tényleges gyakorlás: aki vétójogot szerez, irányítást szerzett akkor is, ha soha nem él vele. Természetes személy is lehet irányításszerző „vállalkozás", ha már irányít legalább egy vállalkozást.

Az irányítás alapja (Tpvt. 23. § (2))	Tipikus eset	Buktató
Tulajdonosi: a szavazati jogok többsége	50% + 1 szavazat	A társasági jog nagyrészt diszpozitív: ha a létesítő okirat minősített többséget vagy vétót ír elő, az 50% + 1 nem ad egyedüli irányítást. Minden érintett állam társasági jogát és a létesítő okiratot meg kell nézni
Kinevezési: a vezető tisztségviselők többségének kijelölése, megválasztása, visszahívása	Háromtagú igazgatóságból két tag delegálása	Ha az igazgatóság egyhangúlag dönt, a többség nem elég
Szerződéses	Szindikátusi szerződés a szavazati jogok együttes gyakorlásáról (pl. 22% + 32% = 54%) → közös irányítás	Hitelszerződés főszabályként nem alapoz meg irányítást (lásd lent)
Tényleges (de facto)	Kb. 20–25%-os részesedés szórt tulajdonú tőzsdei társaságban; stróman mögött álló személy	Bizonyítási kérdés; a korábbi közgyűlési részvételi arányokból kell következtetni

Pozitív és negatív irányítás. Pozitív az irányítás, ha valaki egyedül meg tudja hozni a stratégiai döntéseket. Negatív, ha csak megakadályozni tudja őket (vétó az üzleti terv, a költségvetés, a felső

vezetők kinevezése vagy a jelentős beruházások felett). A pusztán kisebbségvédelmi vétó (pl. alapszabály-módosítás, tőkeemelés) nem ad irányítást.

Közös irányítás. Két vagy több vállalkozás közösen irányít, ha a stratégiai döntésekhez egyetértésre kell jutniuk, vagyis bármelyik patthelyzetet tud előidézni. *Szakmai megjegyzés:* az előadás négy kategóriát említ (egyedüli pozitív, egyedüli negatív, közös, „közös negatív"). A Bizottság egységes jogalkalmazási közleménye a közös irányítást eleve a kölcsönös blokkolás lehetőségével definiálja, a „közös negatív irányítás" nem önálló kategória. Az a példa, hogy a többségi tulajdonos mellett más nevezi ki a vezetők többségét, akkor közös irányítás, ha a két fél csak együtt tudja meghozni a stratégiai döntéseket.

Az irányító személyének változása. Ha az 50% + 1-es részesedés Bélától Jenőhöz kerül, az összefonódás akkor is, ha a cégnél „semmi más nem változik": más érdekei szerint működik tovább a vállalkozás. Ugyanígy összefonódás az irányítás minőségének változása (egyedüliről közösre vagy fordítva). Ez a gyakorlat egyik leggyakoribb mulasztási forrása.

Vételi jog (opció). Önmagában nem ad irányítást, csak ha jogilag kötő megállapodás alapján a közeljövőben gyakorolják (egységes jogalkalmazási közlemény, 60. pont); a többi tényezővel együtt azonban de facto irányításra utalhat.

Hitelszerződés. Az előadás nyitott kérdésként vetette fel, hogy a hitelező bank erős szerződéses jogai megalapoznak-e irányítást. A közlemény (20. pont) szerint a gazdasági függőség (hosszú távú szállítási szerződés, hitel) csak kivételesen, szerkezeti kapcsolatokkal együtt vezethet de facto irányításhoz; a szokásos hitelezővédelmi kikötések nem.

Gondolatkísérlet (előadás). Ha két versenytárs vállalatcsoport egy-egy irányító örököse házasságot köt, létrejön-e összefonódás, és mi a bejelentést megalapozó jogi tény? A kérdés azt szemlélteti, hogy az irányítás fogalma funkcionális, és a tartós érdekközösség jogi formája másodlagos; kialakult gyakorlat erre nincs.

3.3. Teljes funkciójú közös vállalat

A közösen irányított vállalat akkor összefonódás, ha tartósan ellátja egy önálló gazdasági egység valamennyi funkcióját: saját vezetése, erőforrásai és piaci jelenléte van, és nem csupán az anyavállalatok kisegítő egysége.

Az időpont a gazdasági tartalomhoz kötődik, nem a cégbejegyzéshez. Ha két autógyár egy 20 éve létező, üres társaságba viszi át a gumigyártását, az összefonódás a tevékenység átadásával jön létre: ekkor lesz két gyártóból egy. Meglévő közös vállalat tevékenységi körének ilyen bővítése új összefonódás lehet.

3.4. Ami nem összefonódás

Nincs tartós változás, ezért nem összefonódás a felszámoló vagy végelszámoló irányítása, valamint a pénzügyi intézmény átmeneti, továbbértékesítési célú (egy éven belüli) részesedésszerzése (Tpvt. 25. §; 139/2004/EK rendelet 3. cikk (5)).

4. Az eljárás

A bejelentésköteles összefonódást a hatóság jóváhagyásáig nem lehet végrehajtani; az eljárás gyorsasága ezért az ügyfél elsődleges érdeke. (A fúziós eljárásban a vállalkozás bejelentő ügyfél, nem eljárás alá vont.)

Végrehajtási tilalom (139/2004/EK rendelet 7. cikk; Tpvt. 29. §). Megsértése („gun jumping") önálló jogsértés; az uniós bírság felső határa az éves forgalom 10%-a.

Uniós határidők. I. fázis: 25 munkanap (kötelezettségvállalás vagy áttételi kérelem esetén 35). II. fázis: 90 munkanap (vállalás esetén 105, további legfeljebb 20 nappal hosszabbítható. Az uniós eljárásban a határidő akkor kerül felfüggesztésre, ha a felek hibájából határozattal kell adatot kérni; a magyar eljárásban a hiánypótlás és az adatszolgáltatás ideje nem számít be az ügyintézési határidőbe. A tanulság közös: a hiányos vagy késedelmes adatszolgáltatás az ügyfél idejét fogyasztja, ezért az együttműködés az ő érdeke.

Magyar eljárás. Bejelentési rendszer működik: a GVH a bejelentés alapján vagy hatósági bizonyítványt ad ki, vagy versenyfelügyeleti eljárást indít (egyszerűsített, illetve teljes körű eljárás). A bejelentés díja 2017-től 1 millió; eljárásindítás esetén további díj fizetendő. Az egyszerűsített (összesen 4 millió Ft) és a teljes körű eljárás (összesen 16 millió Ft) díj);

A mulasztás kockázata kétirányú. A be nem jelentett összefonódás bírságot von maga után; a feleslegesen bejelentett tranzakció díjat és időt visz el.

Amerikai modell. A Hart–Scott–Rodino Act szerinti bejelentést az FTC vagy az Igazságügyi Minisztérium (DOJ) vizsgálja. A hatóság maga nem tilthat: ha ellenzi az ügyletet, bírósághoz kell fordulnia, és a bíróság érdemben dönt. Ha a várakozási idő alatt nem lép fel, az ügylet végrehajtható. Ez azonban nem jogerős jóváhagyás: a Clayton Act 7. §-a alapján a már végrehajtott összefonódás később is megtámadható (lásd 8.3.).

Bírósági felülvizsgálat az EU-ban. A bizottsági határozat megsemmisítése után a Bizottság újra vizsgálja az összefonódást, az aktuális piaci viszonyok alapján. Mire az ítélet megszületik, a tranzakció üzleti értelme rendszerint elvész, ezért a fúziós per ritka, és a felek inkább elállnak. Létezik gyorsított eljárás: az Illumina-ügyben a Törvényszék a 2021. áprilisi keresetről 2022. július 13-án, a Bíróság 2024. szeptember 3-án döntött, a két fok együtt mintegy 3,5 év volt. Az üzleti logikán ez nem változtat.

5. Nem versenyjogi szempontok a fúziókontrollban

A fúziós teszt versenyszempontú, de a jogrendszerek ismernek más közérdekű beavatkozási lehetőségeket is. Az uniós rendelet 21. cikk (4) bekezdése a tagállamok jogos érdekeként nevezi meg a közbiztonságot, a média sokszínűségét és a prudenciális szabályokat.

Médiapluralizmus (Magyarország). A médiapiaci összefonódásoknál a GVH köteles beszerezni a Médiatanács szakhatósági állásfoglalását (Mttv. 171. §), amely köti. Ha a Médiatanács a sokszínű tájékozódás sérelme miatt nemleges állásfoglalást ad, a GVH megtiltja az összefonódást akkor is, ha versenyaggály nincs; erre 2017-ben volt példa (NJT).

Nemzetstratégiai jelentőségű összefonódás (Tpvt. 24/A. §). A Kormány közérdekből rendelettel nemzetstratégiai jelentőségűnek minősíthet egy összefonódást; ezt nem kell bejelenteni, a GVH nem

vizsgálja. Példa a 2/2023. (I. 9.) Korm. rendelet (Antenna Hungária – Vodafone) (előadás-diák, versenyjog.com). Hasonló közérdekű felülírási mechanizmus más országokban is létezik (pl. a német miniszteri engedély); az érdemi kérdés az alkalmazás gyakorisága és indokoltsága.

Iparpolitika: Siemens/Alstom (2019). A Bizottság 2019. február 6-án megtiltotta a két vállalat vasúti üzletágának egyesítését, mert az a vasúti jelző- és biztosítóberendezések, valamint a nagyon nagy sebességű (300 km/h feletti) vonatok piacán jelentősen csökkentette volna a versenyt, és a felajánlott korrekciós intézkedések nem voltak elégségesek (Agence Europe). A francia (Bruno Le Maire) és a német (Peter Altmaier) miniszter az „európai bajnokok" érdekében az uniós versenyszabályok és az iparpolitika átalakítását sürgette (BusinessLive).

A versenypolitikai válasz az „európai bajnok" érvre (az előadás gondolatmenete):

- A versenyképességet a versenynyomás teremti meg. A versenytől megvédett vállalat ellustul és bürokratizálódik.
- Ha a hazai piacon domináns cég a külpiacon alacsony árral versenyez, annak forrása a hazai (európai) vevőktől beszedett magasabb ár. A fúziókontroll nem engedi, hogy az európai fogyasztók finanszírozzák a harmadik országbeli versenyképességet.

A határozat formális indoka az EGT-piacokon várható versenycsökkenés volt, valamint az, hogy kínai gyártók belépése belátható időn belül nem volt várható.

6. Az érdemi értékelés

6.1. A SIEC-teszt

Meg kell tiltani azt az összefonódást, amely a hatásos versenyt jelentősen akadályozná, különösen erőfölény létrehozása vagy megerősítése révén (139/2004/EK rendelet 2. cikk (3); a Tpvt. 30. §-a a verseny jelentős mértékű csökkenéséről szól). A teszt angol neve *Significant Impediment to Effective Competition* (SIEC); magyar mozaikszó nincs.

- **Az erőfölény csak példa.** Az 1989-es rendelet még dominanciatesztet alkalmazott; 2004 óta minden jelentős versenycsökkenés tiltható, erőfölény nélkül is (oligopóliumok).
- **„Hatásos" vagy „hatékony" verseny.** Az *effective competition* pontos fordítása hatásos verseny (a hatékony az *efficient*); a rendelet magyar szövege „hatékony versenyt" ír. A gyakorlatban a két kifejezést felcserélhetően használják.
- **Fordítási hiba nem mentesít.** Az uniós jog valamennyi nyelvi változata egyformán hiteles, ezért eltérés esetén a többi nyelvi változat és a szabály célja szerint kell értelmezni.

6.2. Miért tiltható az erőfölény létrehozása, ha az erőfölény maga nem tilos?

A teljesítménnyel (belső növekedéssel) megszerzett erőfölényt a jog nem bünteti, csak a vele való visszaélést. Az összefonódással létrehozott erőfölény viszont nem a fogyasztók választásának eredménye, hanem a versenytárs megvásárlásáé: „ha kartellezni nem lehet, olvadjunk össze". A szerkezeti változás utólag nehezen fordítható vissza, ezért a megelőzés indokolt. Következmény: az erőfölényben lévő vállalkozás a saját piacán alig tud versenytársat venni, ezért jellemzően vertikális vagy szomszédos piacokon vásárol.

6.3. Az elemzés lépései

1. **Érintett piacok meghatározása** (termék- és földrajzi piac): kötelező, enélkül nem dönthető el, hol milyen mély vizsgálat kell.
2. **Piaci részesedés és koncentráció.** 25% alatti együttes részesedés mellett az összefonódás főszabályként nem akadályozza a versenyt (rendelet (32) preambulumbekezdés); a koncentrációt a HHI-index méri. Magasabb részesedésnél részletes piacelemzés kell.
3. **Hatások** típus (6.4.) és mechanizmus (6.5.) szerint.
4. **Ellensúlyozó tényezők:** vevői erő, piacra lépés, hatékonyságjavulás (6.7.).

A nagyságrendre példa a Bayer/Aventis Crop Science (2002): a bejelentett ügylet mintegy 130 piacon hozott volna létre vagy erősített volna meg erőfölényt, a Bizottság jelentős leválasztások mellett engedélyezte.

6.4. Típusok a felek viszonya szerint

Típus	A felek viszonya	Tipikus aggály
Horizontális	Versenytársak ugyanazon a piacon	Egy versenytárssal kevesebb: közvetlen versenynyomás megszűnése. A legveszélyesebb típus
Vertikális	Beszállító és vevő	Piaclezárás: a versenytársak elzárása az inputtól vagy a vevőktől
Konglomerátum	Sem horizontális, sem vertikális kapcsolat (gyakran kiegészítő vagy szomszédos termékek)	Árukapcsolás, portfólióhatás. A legkevésbé problémás típus

A hüvelykujjszabály ugyanaz, mint a megállapodásoknál: minél erősebb a márkák közötti verseny, annál kisebb a nem horizontális aggály súlya.

6.5. Hatásmechanizmusok

Terminológia: a leiratban „egyeztetett” és „nem egyeztetett” hatás szerepel; a szakirodalmi és iránymutatás-beli elnevezés **koordinatív** és **nem koordinatív (egyoldalú)** hatás.

Nem koordinatív (egyoldalú) hatások. Az összefonódás megszünteti a felek egymásra gyakorolt versenynyomását, így az egyesült vállalkozás (és nyomában a versenytársak) összejátszás nélkül is árat emelhetnek. Ehhez nem kell erőfölény: elég, ha a felek közeli versenytársak, vagy az egyik agresszív árazó („maverick”). Az előadás megfogalmazása („olyan, mintha visszaélne az erőfölényével”) ennek leegyszerűsítése.

Koordinatív hatások. Kevés szereplős, átlátható piacon a vállalkozások megállapodás nélkül is úgy tudnak viselkedni, mintha kartelleznének (hallgatólagos összejátszás). Duopóliumban ha az egyik árat emel és a másik követi, mindketten magasabb áron adnak el; ha nem követi, az emelő vevőket veszít és visszavonja az emelést. Mindkét fél tudja ezt, ezért egyeztetni sem kell. Az összefonódás akkor aggályos, ha ezt a koordinációt valószínűbbé vagy stabilabbá teszi.

Az **Airtours-feltételek** (T-342/99. Airtours kontra Bizottság, Elsőfokú Bíróság, 2002) szerint a koordináció akkor fenntartható, ha:

1. a piac elég átlátható ahhoz, hogy a résztvevők figyelni tudják egymás magatartását;
2. létezik hiteles elrettentő (megtorló) mechanizmus az eltérőkkel szemben;
3. a kívülállók (jelenlegi és potenciális versenytársak, vevők) reakciója nem tudja meghiúsítani a koordináció eredményét.

Mobilpiaci példák

Ügy	Év	Változás	Kimenet
T-Mobile Austria/tele.ring	2006	5 → 4 hálózatüzemeltető (a 2. vette meg a 4.-et)	Engedély korrekciós intézkedésekkel (ACM/RTR utóvizsgálat); az aggály a „maverick" tele.ring elvesztése volt, tehát nem koordinatív hatás
Hutchison 3G Austria/Orange Austria	2012	4 → 3	Engedély korrekciós intézkedésekkel (Compass Lexecon)
Hutchison 3G UK/Telefónica UK	2016	4 → 3	Tiltás; a Törvényszék 2020-ban megsemmisítette, a Bíróság 2023-ban a törvényszéki ítéletet hatályon kívül helyezte (CK Telecoms, C-376/20 P)

6.6. Kontrafaktuális elemzés és bizonyítás

A versenyhatást ahhoz a helyzethez kell mérni, amely az összefonódás nélkül állna fenn. A hatóságnak tehát két jövőbeli állapotot kell előre jeleznie és összevetnie. Ha a verseny az összefonódás nélkül is ugyanúgy alakulna (pl. a célvállalkozás egyébként is kiesne a piacról: „failing firm"), nincs ok tiltásra.

A Bíróság a CK Telecoms ügyben (2023) kimondta, hogy a Bizottságnak kellően jelentős és egybehangzó bizonyítékokkal azt kell igazolnia, hogy a verseny jelentős akadályozása valószínűbb, mint az ellenkezője.

6.7. Hatékonyságjavulás

Az összefonódások tipikus üzleti motorja a hatékonyság: párhuzamos funkciók megszüntetése (vezetés, jogi, számviteli terület), technológia és szabadalmak közös hasznosítása, alacsonyabb egységköltség. A horizontális iránymutatás (76–88. pont) szerint a hatékonysági előny akkor ellensúlyozhatja a versenyaggályt, ha együttesen:

1. a fogyasztók javát szolgálja (pl. alacsonyabb árakban megjelenik),
2. az összefonódásból fakad (más, kevésbé versenykorlátozó módon nem érhető el),
3. ellenőrizhető.

A bizonyítás a feleket terheli, és a gyakorlatban ritkán sikeres.

7. Korrekciós intézkedések

Ha a vizsgálat versenyproblémát azonosít, a tiltás elkerülhető, ha a felek olyan kötelezettséget vállalnak, amely a problémát megszünteti, és a hatóság ezt a határozatában feltételként vagy kötelezettségként előírja (139/2004/EK rendelet 6. cikk (2), 8. cikk (2); Tpvt. 30. §).

Tipikus helyzet: helyi piacok. A napi fogyasztási cikkek kiskereskedelmének földrajzi piaca helyi (a vásárló csak korlátozott távolságra utazik). Egy több országot érintő láncfelvásárlás ezért összességében aggálymentes lehet, miközben egy régióban helyi monopóliumot hozna létre. A megoldás az érintett terület üzleteinek eladása egy független vevőnek: akár a saját, akár a megszerzett boltoké. (Az előadás kelet-csehországi példáját a leirat alapján nem tudtam konkrét üggyel azonosítani.)

Fajta	Tartalom	Utóellenőrzés
Szerkezeti	Üzletág, üzem, üzletek, márka leválasztása (eladása)	Az eladás megtörténtéig; utána nincs mit figyelni. A hatóságok ezt részesítik előnyben
Magatartási	Hozzáférés biztosítása, licenc FRAND (tisztességes, ésszerű, megkülönböztetésmentes) feltételekkel, szerződések fenntartása	Folyamatos, gyakran ellenőrző biztos útján

A „vállalás" a gyakorlatban tárgyalás. Formálisan a felek ajánlják fel, a hatóság nem írhatja elő, mit vállaljanak. Valójában a felek addig módosítják az ajánlatot, amíg az a hatóság aggályait eloszlatja. A Siemens/Alstom ügyben például a felajánlott csomag nem volt elég.

A megszegés következményei. A vállalás az engedélyező határozat része. Megsértése bírságot, az engedély visszavonását és végső soron az összefonódás szétválasztásának elrendelését vonhatja maga után. Magyar példa engedély visszavonására a DIGI/Invitel ügy.

8. Küszöb alatti összefonódások

8.1. A probléma: „gyilkos felvásárlások"

Az árbevételi küszöb nem fogja meg azt az ügyletet, amelyben egy nagyvállalat kis árbevételű, de nagy versenypotenciálú céget vesz meg, és ezzel a jövőbeli versenyt előzi meg. Szűk értelemben a „killer acquisition" azt jelenti, hogy a vevő a megszerzett fejlesztést leállítja (a fogalom a gyógyszeriparból ered); tágabban a születő versenytárs („nascent competitor") felvásárlását is így nevezik. A Facebook/Instagram inkább az utóbbi: a termék megmaradt és növekedett.

8.2. Illumina/Grail

Az Illumina (amerikai tőzsdei cég, a génszekvenáló rendszerek vezető szállítója) felvásárolta a Grailt, amely vérből többféle rák korai kimutatására szolgáló tesztet fejleszt, és az Illumina technológiájára épül. Az ügylet tehát vertikális: az aggály az volt, hogy az Illumina elzárhatja a Grail riválisait a

nélkülözhetetlen inputtól. A Grailnek nem volt európai árbevétele, ezért az ügylet sem az uniós, sem a tagállami küszöböket nem érte el.

A „holland klauzula" (22. cikk). A tagállam kérheti a Bizottságot, hogy vizsgáljon meg egy uniós léptéket el nem érő összefonódást, ha az érinti a tagállamok közötti kereskedelmet és jelentősen veszélyezteti a versenyt a kérelmező tagállam területén. 1989-ben azért került a rendeletbe, hogy a nemzeti fúziókontrollal nem rendelkező tagállamok (így Hollandia) piacait is védeni lehessen. A Bizottság 2021-ben új értelmezést hirdetett: olyan tagállam is kérhet áttételt, amelynek van fúziókontrollja, de az ügylet a nemzeti küszöböt sem éri el.

Időpont	Esemény
2015–2016	A Grail az Illuminán belül jön létre, 2016-tól önálló cég (SEC)
2020. szept. 20.	Felvásárlási megállapodás: 3,5 mrd USD készpénz és 4,5 mrd USD részvény (SEC)
2021. márc. 26.	A Bizottság közzéteszi a 22. cikk alkalmazásáról szóló útmutatását (National Law Review)
2021. ápr. 19.	A Bizottság elfogadja Franciaország áttételi kérelmét, amelyhez Belgium, Görögország, Izland, Hollandia és Norvégia csatlakozott (EUR-Lex)
2021. aug.	Az Illumina a vizsgálat alatt végrehajtja a felvásárlást
2022. júl. 13.	A Törvényszék (T-227/21) helybenhagyja a Bizottság hatáskörét
2022. szept. 6.	A Bizottság megtiltja az összefonódást (Norton Rose Fulbright)
2023. júl.	432 millió eurós bírság az Illuminának (az éves forgalom 10%-a, a törvényi maximum) és jelképes 1000 euró a Grailnek a végrehajtási tilalom megsértéséért (Wilson Sonsini)
2024. jún. 24.	Az Illumina leválasztja a Grailt (spin-off)
2024. szept. 3.	A Bíróság nagytanácsa (C-611/22 P és C-625/22 P) hatályon kívül helyezi a törvényszéki ítéletet és megsemmisíti az áttételi határozatokat
2024. szept. 6.	A Bizottság visszavonja a tiltó, a bírságoló és a kapcsolódó határozatokat (Norton Rose Fulbright)

A Bíróság indokai. A 22. cikk nem „korrekciós mechanizmus" a küszöb alatti ügyletek megfogására. Áttételt csak az a tagállam kérhet, amelynek nemzeti joga szerint hatásköre van az ügyletre, vagy amelynek egyáltalán nincs fúziókontrollja. A szöveg mellett a történeti, rendszertani és cél szerinti értelmezés is ezt támasztja alá; a küszöbrendszer lényege a kiszámíthatóság és a jogbiztonság.

Tanulságok. (1) Az időtényező: a jogi győzelem az ügyletet már nem mentette meg. (2) A bírság jogalapja megszűnt, mert a Bizottságnak nem volt hatásköre. (3) A küszöb alatti ügylet ma sem kockázatmentes:

nemzeti call-in hatáskörök (8.3.), illetve a Towercast-ítélet (C-449/21, 2023) alapján az erőfölényes vállalkozás küszöb alatti felvásárlása utólag az EUMSZ 102. cikke szerint is vizsgálható.

8.3. Call-in (behívási) hatáskörök

A call-in hatáskör alapján a hatóság a kötelező küszöböt el nem érő összefonódást is vizsgálat alá vonhatja. Magyarországon ez 2017 óta létezik: 5 milliárd Ft feletti együttes árbevételnél, ha felvetődik a verseny jelentős csökkenése, a GVH a végrehajtástól számított hat hónapon belül hivatalból eljárást indíthat; először a DIGI egy helyi hálózatátvétele miatt alkalmazta. A hatóság jellemzően a versenytársak jelzéséből értesül az ügyletről.

A magyar szabály megelőzte az Illumina-ügyet, tehát nem annak következménye. Az ítélet után viszont több tagállam vezetett be vagy tervez ilyen hatáskört; jelenleg Dánia, Magyarország, Írország, Olaszország, Lettország, Litvánia, Szlovénia és Svédország rendelkezik vele. A nemzeti call-in után az ügy a 22. cikk alapján a Bizottsághoz is áttehető: így került oda az Nvidia/Run:ai ügylet az olasz hatóságtól.

8.4. Facebook/Instagram

A Facebook 2012-ben mintegy 1 milliárd dollárért vette meg az akkor még hirdetés nélküli Instagramot, 2014-ben pedig a WhatsAppot; az FTC egyik ügyletet sem támadta meg (Reuters). Az FTC 2020-ban mégis keresetet indított a Meta ellen monopolizáció miatt, és a két cég leválasztását kérte. A tárgyalás 2025 tavaszán zajlott. James Boasberg bíró 2025. november 18-án a Meta javára döntött: az FTC nem bizonyította, hogy a Metának jelenleg monopóliuma van, mert a releváns piacról nem hagyható ki a TikTok és a YouTube (NPR).

Az ügy a kontrafaktuális elemzés nehézségét mutatja: az Instagram a Facebook erőforrásai miatt lett nagy, vagy anélkül is az lett volna? És ha a Facebook saját terméket épít, kiszorította volna-e? Az amerikai rendszer sajátossága, hogy a végrehajtott összefonódás évekkel később is megtámadható.

10. Ellenőrző kérdések

1. Mi a bejelentési kötelezettség két konjunktív feltétele, és miért éppen az árbevétel a szűrő?
2. Sorolja fel az összefonódás formáit és az irányítás négy lehetséges alapját!
3. Miért nem elég mindig az 50% + 1 szavazat az egyedüli irányításhoz? Mi a negatív irányítás?
4. Összefonódás-e, ha a többségi tulajdonos személye változik, de a cég működése nem? Indokolja!
5. Mikor jön létre a teljes funkciójú közös vállalat, ha a társaság már évek óta be van jegyezve?
6. Miért tiltható az erőfölényt létrehozó összefonódás, ha maga az erőfölény nem jogellenes?
7. Mi a különbség a koordinatív és a nem koordinatív hatások között? Ismertesse az Airtours-feltételeket!
8. Mit jelent a kontrafaktuális elemzés, és mi a Bizottságot terhelő bizonyítási mérce?
9. Milyen feltételekkel vehető figyelembe a hatékonyságjavulás?
10. Hasonlítsa össze a szerkezeti és a magatartási korrekciós intézkedéseket!
11. Mit mondott ki a Bíróság az Illumina/Grail ügyben a 22. cikkről, és milyen eszközök maradtak a küszöb alatti ügyletek vizsgálatára?
12. Miért ritka a bírósági felülvizsgálat a fúziós ügyekben, és miben tér el ettől az amerikai modell?

Források

Jogszabályok és közlemények (a hatályos szöveg ellenőrizendő):

- A Tanács 139/2004/EK rendelete a vállalkozások közötti összefonódások ellenőrzéséről
- 1996. évi LVII. törvény (Tpvt.) 23–32. §, 62. §; 2010. évi CLXXXV. törvény (Mttv.) 171. §
- A Bizottság iránymutatása a horizontális összefonódások értékeléséről (2004/C 31/03)
- A Bizottság egységes jogalkalmazási közleménye a hatásköri kérdésekről (2008/C 95/01)